

I PREMI DE PERIODISME «EL TEMPS»

L'ertzantza, policia de substitució

Jaume Fernàndez i Calvet ha guanyat amb aquest article el I Premi de Periodisme «EL TEMPS». Trenta-dos anys, casat, treballador en informàtica, va participar en distintes organitzacions i activitats antifranquistes. És fundador dels Comitès de Solidaritat amb els Patriotes Catalans. Fugit a l'Estat francès, va ser detingut i acusat com a presumpte membre de Terra Lliure. Actualment està tancat a la presó de Carabanchel.

Jaume Fernàndez i Calvet

En el número 750, corresponent al 14 d'abril d'aquest any, el setmanari madrileny *Cambio-16* publicava alguns extractes d'una sèrie de cartes que havien estat trameses a alts comandaments militars, signades per un tal «Director», en què incitaven a la preparació d'un nou moviment colpista, i entre altres coses, avisaven de les intencions del govern espanyol de negociar amb ETA:

«En un plazo máximo de dos años, la Guardia Civil y la Policía se retirarán del País Vasco, incluso cediendo a la Policía Autónoma ciertas funciones atribuidas en exclusiva a las FOP en el Estatuto. En cuanto a las FAS (Fuerzas Armadas), quedarían reducidas a un número simbólico de unidades, con plantillas reducidísimas i compuestas únicamente con reclutas vascos.»

Aquesta i altres de semblants eren les afirmacions que contenia el «mensaje n.º 4». Algunes fonts consultades opinen que el valor que cal atribuir a aquests missatges no és altre que el d'una maniobra del mateix Ministeri de Defensa o dels seus serveis d'informació (CESID), per tal de sondejar les opinions que possibilitats semblants podrien despertar, el ministre Barrionuevo amb membres de la guàrdia civil, l'exèrcit i l'Ertzantza.

J. A. MIRANDA

tar al si de l'estament militar, i que cap enquesta professional no seria capaç de posar al descobert. Sondejar i anar creant un estat d'opinió, aquestes són les coordenades fonamentals de l'actual etapa de l'ofensiva desfermada per anar a resoldre el problema basc.

El que és un fet real és la tendència de l'exèrcit d'anar eliminant casernes situades al País Basc, i situar-les prop del límit territorial, a les províncies de Logronyo, Burgos, Osca, Santander i Saragossa. D'aquesta manera, es segueixen les directrius establides al pla

estratègic conjunt, segons les quals l'exèrcit espanyol orientaria tot el seu potencial cap al Sud, encarat a una possible agressió provinent del Magrib, i també actuant com a rereguarda en cas de conflicte Este-Oest. En aquest pla, la protecció de la zona Nord correspondria a les forces de l'OTAN. N'és un exemple que, en les últimes setmanes, el Regimiento Mixto de Ingenieros n.º 5, amb base a Donostia, hagi estat traslladat a casernes situades a la província de Burgos. Paral·lelament, la base àeria de Saragossa i el port de Santander per-

metrien una cobertura aèria i marítima immediates del País Basc.

Ensinstrament contraterrorista

Efectius de l'Ertzantza han assistit a un centre de formació de la Direcció General de la Policia a Àvila, per rebre cursos de Criminologia, amb visites a formar la futura brigada d'investigació criminal de la policia autònoma basca. Allò que tothom sospita, i així va ser denunciat pel diari *Egin*, portaveu del nacionalisme *abertzale*, és que el veritable motiu és impartir-los la formació corresponent a les tàctiques de lluita contraterrorista, per tal que, en un moment donat, l'Ertzantza assumeixi competències a aquest nivell.

Una opció econòmica

El número 206 de la revista *Euskadi*, corresponent al setembre de 1985, afirmava que la substitució de les forces de seguretat de l'estat per l'Ertzantza suposaria un estalvi anual de prop de dos mil milions de pessetes,

fonamentalment degut al plus de perillositat que solen cobrar les forces de seguretat espanyoles destacades a Euskadi. Mentre que un *ertzaina* cobra unes 110.000 ptes. al mes, un guàrdia civil, del mateix nivell i amb funcions idèntiques, en cobra 170.000. Això, al marge del conflicte que representa per ella mateixa la presència de les F.S.E. al País Basc, suposa un motiu important per aconsellar el canvi.

¿Què és l'Ertzantza?

L'Estatut d'Autonomia d'Euskadi preveu la creació d'un cos de policia autònoma, dependent del govern basc. En un primer moment, i abans fins i tot de comptar amb aquesta cobertura legal, es va crear un cos privat de seguretat, els anomenats *Berrocis*, la primera actuació dels quals va ser el sonat desallotjament dels parlamentaris d'Herri Batasuna de la Casa de Juntas de Gernika, on havien anat a escriure el rei i a entonar al seu davant l'Eusko Gudariak, l'himne dels soldats bascs. Els *Berrocis* van actuar

molt expeditivament, recordant així els despistats a qui ha de servir la policia autònoma.

L'Acadèmia d'Arkautu

Una vegada enllestit el marc legal que permetia la creació de l'Ertzantza, el centre de formació deixa d'estar a Berrozi, i es constitueix l'Acadèmia a la població alavesa d'Arkautu, a pocs quilòmetres de Vitòria. En aquesta acadèmia es formen els futurs *ertzaines*, en cursos que solen durar aproximadament uns nou mesos. Normalment, per completar una promoció d'uns 600 alumnes, es tanca la inscripció sobre 800 aspirants que reuneixen els requisits previs, i d'aquests, se'n selecciona el 75 per cent, mitjançant les proves culturals, físiques i piscotècniques. El nivell mínim exigít és el de graduat escolar, i l'edat màxima la de trenta anys.

Una vegada finalitzat el curs, són rebutjats entre un 10 i un 20 per cent dels alumnes, de manera que finalment són prop de 500 els *ertzaines* que s'incorporen a la plantilla. La forma-

ció que se'ls subministra a l'Acadèmia inclou coneixements de Psicologia, Sociologia, Dret, èuscar, mecànica de cotxes, tècnica policial, tir, defensa personal, gimnàstica, kendo (art marcial japonès), història i geografia d'Euskadi, codi de la circulació i natació. Mentre realitza els cursos, un alumne aspirant cobra unes 40.000 ptes. al mes. El curs es desenvolupa en règim d'internat, amb sis hores de classes, teòriques o pràctiques, al dia. Més del 10 per cent dels alumnes són titulars superiors, i entre els restants, són majoria els que depassen àmpliament el nivell cultural exigít

Desplegament

Actualment, amb la darrera promoció de l'Acadèmia, hi ha un total de prop de 4.000 *ertzaines*, distribuïts entre els serveis de trànsit, Seguretat d'Insti-tucions (custòdia d'edificis), *Berrocis* (servei d'escortes), Brigada Mòbil (antiavalots) i Comissaries (polícia judicial). En aquest darrer aspecte, cal assenyalar que en totes les poblacions en què s'ha desplegat l'*Ertzantza* és aquesta la que fa les funcions de policia judicial, i el col·lectiu Jueces por la Democracia està demanant reiteradament que sigui l'*Ertzantza* la que assumeixi aquesta funció a nivell de tot el País Basc, pel seu

més elevat grau de professionalitat, i per l'absència fins ara de casos de maltractaments de detinguts.

Amb les successives promocions que va fornint l'Acadèmia d'Arkaute, es van nodrint els rengles i l'escalafó de l'*Ertzantza*. Aquest està format pels següents nivells: *ertzaina*, caporal, inspector, sergent, i sergent major. Tots aquests nivells es cobreixen amb ascensos dins els *ertzaines* pròpiament dits. Els següents nivells, els de l'oficialitat, que corresponen a capità, intendent i superintendent, han de ser coberts per militars de carrera, ja siguin procedents de l'exèrcit, la guàrdia civil o la policia nacional. El procediment per cobrir les places és el següent: el govern central selecciona entre els aspirants a cobrir les places el doble del nombre de places disponibles, i presenta aquesta llista al govern basc. Aquest n'escull els que consideri més idonis, o si molt convé, els refusa tots. Això és el que ha suc-

ceït en les dues darreres convocatòries, i, per aquest motiu, les places vacants es deixen sense ocupar, i les funcions en un principi destinades als oficials són realitzades per sergents majors.

Inicialment, van ser nomenats tres superintendents, procedents de l'exèrcit, un dels quals, Carlos Díaz Arcocha, va ser mort el 7 de març de 1985 en un atemptat reivindicat per ETA-m. La seva vacant no s'ha cobert, fet que és una mostra palpable de les reticències del govern basc de posar la «seva» policia a les ordres de militars

citats o en evident estat d'embriaguesa. En algunes ocasions l'*Ertzantza* de trànsit ha instal·lat controls d'alcoholèmia a la mateixa entrada de les casernes de la guàrdia civil, enxampant tots aquells que havien oblidat manifestament allò de la «copa de menos».

Però el cas més espectacular que s'ha produït en els darrers temps ha estat l'intent de tancar les instal·lacions d'ETB-2 (segona cadena d'Euskal Telebista) per part del govern civil de Bizkaia. Una dotació de la guàrdia civil va ser enviada a les instal·lacions

J. A. MIRANDA

espanyols. Pel que fa als dos superintendents restants, procuren passar el més desapercebuts possible, de la mateixa manera que el govern basc procura ignorar-los a ells, fins al punt que és com si no hi fossin.

Tensions amb la guàrdia civil

Les fonts consultades dins la mateixa *Ertzantza* estimen que un 10 per cent dels *ertzaines* no tindrien cap inconvenient a pertànyer a la guàrdia civil, i que un altre 90 per cent, en canvi, marca distàncies i no defuig l'enfrontament cada vegada que aquest es presenta; fins i tot, hi ha qui opina que els busquen. Així, s'han produït diversos incidents entre els dos cossos, quan controls de trànsit de l'*Ertzantza* han aturat cotxes de guàrdies civils que conduïen amb excès de velo-

Dalt, Carlos Díaz, assassinat per ETA. Baix, pintades contra l'*Ertzantza* en un quarter del cos.

J. A. MIRANDA

d'ETB-2 a Durango, amb l'ordre de precintar-les. D'entrada, es van trobar amb l'oposició decidida dels membres de l'Ertzantza que vigilaven l'indret, i que, per si un cas, van avisar la central en demanda de reforços. A la poca estona arribava al lloc un tinent de la guàrdia civil amb més efectius, i d'altra banda, quatre furgonetes de l'Ertzantza amb les seves dotacions. La tensió va anar pujant de nivell, amb l'estira-i-arrotonsa entre els guàrdies civils, que volien complir les ordres del govern civil, i els ertzaines, que, sota cap concepte, no estaven disposats a acceptar-ho. Es va arribar molt a prop de l'enfrontament a trets, però finalment els guàrdies civils van retirar-se sense sortir-se amb la seva. Les fonts consultades asseguren que molts ertzaines haurien donat el que fos per estar allà en aquells moments; una bona mostra dels sentiments que inspira la guàrdia civil en aquest col·lectiu.

Com a dada accessòria, cal assenyalar que els diversos membres de l'Ertzantza detinguts per la guàrdia civil sota l'acusació de pertànyer a ETA han sofert duríssims interrogatoris en els quals el que menys importava a la guàrdia civil eren les suposades activitats del detingut en relació a ETA, sinó l'estructuració i el funcionament intern de l'Ertzantza, el seu sistema de comunicacions i les referències ideològiques dels seus integrants. En definitiva, la relació entre l'Ertzantza i la Guàrdia Civil, i en menor grau amb la Policia Nacional, està lluny de poder ser qualificada

La policia autònoma ha copiat mètodes a l'hora de dissoldre manifestacions.

d'ídl·lica, i avui ningú no dubta que tot el que sigui posar distàncies entre els uns i els altres serà altament positiu.

Col·laboració contraterrorista

La participació, o col·laboració, de la policia autònoma basca en la lluita contraterrorista ha estat fins ara, per bé que insignificant, bastant debatuda i tergiversada. Des de la versió, sense confirmar, que la informació que va permetre a la guàrdia civil detectar l'indret on els Comandos Autònoms Anticapitalistas mantenien segregat l'industrial Angel Carasusan va ser subministrada voluntàriament o involuntàriament per l'Ertzantza, que s'ha discutit sobre el tema. De fet, la versió donada per la guàrdia civil del fet que coneixien l'indret de resultes d'un seguiment efectuat l'agost del 84, no és massa versemblant. És probable que l'Ertzantza obtingués la informació molt més fàcilment, i que, en intentar pel seu compte l'operació d'alliberar el segregat, es trobés que les guàrdies civils se'ls havien avançat, després d'haver piratejat les seves emissions de ràdio amb un receptor scanner, o per algun altre mitjà. No ha de sorprendre que l'Ertzantza intentés la seva primera operació contraterrorista contra els CAA, grup que no gaudeix ni de bon tros del suport popular que ara mateix té ETA-m.

Respecte d'ETA-m, l'actitud dels ertzaines és la de no ficar-se en problemes, la d'aixecar els controls quan hi ha un atemptat d'ETA a les roda-

lies, i, en definitiva, no fer res que els pugui significar maldecaps o haver d'abandonar el país, això quan no hi ha una secreta aquiescència a les accions de l'organització armada.

Són ja diversos els casos d'ertzaines que han estat implicats en activitats de l'organització ETA-m. Fins ara, són dos els detinguts: José Maria Lizarraga, de Vilafranca de Ordizia, detingut el juny de 1985 i acusat de formar un escamot d'ETA-m, juntament amb un altre ertzaina que va morir en un accident de trànsit algun temps abans de la detenció de José María. I darrerament, a finals de juny de 1986, ha estat detingut i resta empresonat l'ertzaina Pedro Alfonso Briones Goicoetxea, de Sant Sebastià, acusat d'haver format part fa temps d'un escamot d'ETA-m implicat en un atemptat mortal contra la Policia Nacional. En aquella ocasió, l'escamot va poder enganyar la vigilància policial disfressats de policies municipals.

A part d'aquests dos casos d'ertzaines detinguts, n'hi ha d'altres que han hagut d'escollir el camí de l'exili per evitar al seu torn ser detinguts. Entre aquests hi ha el suposat responsable de la informació que va permetre a ETA-m efectuar tranquil·lament el robatori de 100 pistoles marca Star model 30 d'un depòsit de municions de l'Ertzantza. L'acció, per part d'ETA-m, estava plantejada com una pura acció d'abastament, i, segons ells mateixos van explicar en el seu comunicat de reivindicació, no pretenia expressament cap mena de desprestigi cap a l'Ertzantza. De fet, ETA-m s'ha cuidat molt de no atacar el cos, per-

què probablement sap que una tal acció tindria moltes possibilitats de resultar impopular, i en el cas del superintendent Díaz Arcocha, ho va plantejar com un atac a un militar espanyol, i no a un *ertzaina*.

L'Ertzantza i el moviment popular basc

«Ertzaina, policia, la misma porqueria» és un eslògan que es pot escoltar habitualment a les concentracions i les mobilitzacions promogudes per l'esquerra *abertzale*, i resumeix així el fet d'estar al servei d'una mateixa política autonòmica, els uns per compte del govern basc, i els altres per compte del govern central, qüestió de matisos que no afecta el fons de la qüestió. Això ha resultat palès en les actuacions antiavalots de la Brigada Mòbil contra els membres d'AEK, l'associació promotora de l'èuscar pròxima a posicions d'esquerra *abertzale*, actuacions que no han desmerescut en res de les protagonitzades en ocasions similars per les F.O.P. espanyoles.

Tanmateix, les darreres festes de Sant Sebastià, la famosa Semana Grande, han ofert als ulls de tothom un espectacle insòlit. Tradicionalment, el 14 d'agost, totes les autoritats municipals i autonòmiques participen en la cerimònia religioso-política d'acció de gràcies a la Salve, en commemoració de l'incendi de Sant Sebastià l'any 1813, a les acabelles de la guerra amb la França de Napoleó. Altres anys, en ocasions similars, ha carregat violentament contra

aquells que, convocats per Herri Batasuna, intentaven manifestar-se. Aquest any, la novetat ha estat l'acord previ entre el PNB i HB per tal que els actes oficials es poguessin desenvolupar amb normalitat, i així hem pogut veure com els membres més combatius del moviment abertzale «protegien» els *ertzaines* i les autoritats de les iras dels elements més mal informats, que desconeixien els pactes previs i les subtilitats de la política. Tot seguit d'acabar els actes, es van retirar l'*Ertzantza* i els seguidors del PNB, per iniciar Herri Batasuna la seva manifestació, amb violenta intervenció dels antiavalots de la Policia Nacional

Negociació, ¿per a quan?

Alguna cosa molt important està canviant, va començar a canviar abans de les eleccions, amb les converses entre HB i PNB, i els contactes paral·lels entre membres del govern basc i ETA-m, contactes que tot just es desvelen ara. El PNB, per tal de fer front a la greu crisi interna que pateix, ha apostat decididament per la defensa de la negociació com a mitjà per a cohesionar les seves deteriorades bases. L'acabament de la violència és avui dia una reivindicació unànime acceptada pel poble basc. El matís apareix en la mesura que els combatents d'ETA-m i la seva important base social no acceptaran solucions vergonyants, equivalents en la pràctica a una rendició sense condicions, com pot ser la ja morta política de reinserció social.

Tothom, desde la seva pròpia òptica política, intenta rendibilitzar amb èxit la fi de les hostilitats, i dit altrament, pretenen «eixir a la foto» de la signatura de l'armistici. La pregunta que l'executiu basc va adreçar al president del govern espanyol, Felipe González, en resposta a les seves preguntes als partidaris de la negociació, no podia ser més matisada: «¿Quant de temps creu que necessita l'actual govern del PSOE per acabar amb ETA-m, i quin preu està disposat a pagar?» És una pregunta general.

¿Està disposat el govern del PSOE a resistir sense negociar fins a començaments de l'any 88, data de les eleccions al Parlament Basc? ¿S'arrisquaran a la substitució de l'actual pacte de legislatura PNB-PSOE, per un pacte dels partidaris de la negociació HB-PNB, en cas que HB decidís de participar a les institucions, i comptant amb el previsible ascens electoral d'aquesta formació política independentista?

Deixar que la situació es continuï podrint no beneficia en res el govern del PSOE, i per si fos poc, la revista *Tiempo* es va despenjar amb un article sensacionalista, que pot tenir algun punt de realitat, afirmant que els militars han donat un termini de sis mesos per resoldre el problema basc, i que en cas contrari, aplicarien la seva solució final d'intervenció militar a Euskadi, emparats en l'article 8 de la Constitució, que legitima la intervenció militar en aquells casos en què la unitat i la integritat de la pàtria (espanyola) es veïessin amenaçades. □

Les Ales Esteses, 33

Un recull de contes on l'anècdota i el tòpic generen un món fictici, una dimensió distinta que el Tísner aprofita per a satiritzar, amb ironia, els afers domèstics i els rols establerts.

Avel·lí Artís - Gener

Col·lecció dirigida per Alex Broch

EDICIONS DE LA MAGRANA